

Οι Μάρτυρες του Haymarket: Σικάγο, 4 Μαΐου 1886 - «Μια θρησκεία για τη νέα εποχή»

Τα γεγονότα που εκτυλίχθηκαν στην Πλατεία Haymarket του Σικάγο την 1^η Μαΐου 1886 σημάδεψαν για πάντα την ιστορία του εργατικού κινήματος των Η.Π.Α. και σύντομα απέκτησαν παγκόσμια εμβέλεια. Την Πρωτομαγιά του 1886 περίπου 300.000 απεργοί σε όλη τη χώρα συμμετείχαν σε διαδηλώσεις με βασικό αίτημα την καθιέρωση της οκτάωρης εργασίας. Η κίνηση αυτή εντασσόταν στους διεθνείς αγώνες του εργατικού κινήματος, η καρδιά του οποίου στις Η.Π.Α. χτυπούσε στο Σικάγο, όπου οι διαδηλωτές απεργοί έφτασαν τους 40.000.

Η μεγάλη απεργία της Πρωτομαγιάς οργανώθηκε από τη Διεθνή Ένωση Εργαζομένων (International Working Peoples' Association), ενώ τρεις μέρες αργότερα, την 4^η Μαΐου, η ίδια Ένωση οργάνωσε συγκέντρωση στην Πλατεία Haymarket στο κέντρο της πόλης για να διαμαρτυρηθεί ενάντια στη βία που επέδειξαν οι αστυνομικές δυνάμεις σε απεργούς. Εκεί συγκεντρώθηκαν περίπου 2.500 εργάτες, κυρίως μετανάστες, για να ακούσουν τις ομιλίες των αναρχικών οργανωτών, οι οποίοι ανέβηκαν πάνω σε ένα κάρο για να τους βλέπει και να τους ακούει το κοινό. Ενώ ολοκλήρωνε το λόγο του ο τελευταίος ομιλητής, η αστυνομία προσέγγισε τους διαδηλωτές και ο επικεφαλής απαίτησε να διαλυθεί η συγκέντρωση. Τότε κάποιος πέταξε μια βόμβα στο πλήθος με αποτέλεσμα το θάνατο και τον τραυματισμό αστυνομικών και διαδηλωτών. Η αστυνομία συνέλαβε οκτώ αναρχικούς διαδηλωτές με την κατηγορία της συνωμοσίας με στόχο τη ανθρωποκτονία. Χωρίς απτές αποδείξεις, ο υπαίτιος της βόμβας εξάλλου δεν ταυτοποιήθηκε ποτέ, ήταν εμφανές ότι οι κατηγορούμενοι συνελήφθησαν για τις ανατρεπτικές ιδέες τους. Η δίκη-παρωδία και η εκτέλεση τεσσάρων από τους κατηγορούμενους (ο πέμπτος καταδικασθείς, ο Louis Lingg, αυτοκτόνησε στο κελί του την προηγούμενη της εκτέλεσης, ενώ οι Samuel Fielden και Michael Schwab καταδικάστηκαν σε ισόβια) προκάλεσε παγκόσμια συγκίνηση, μετατρέποντας σε μάρτυρες του εργατικού κινήματος τους εκτελεσμένους August Spies, Albert Parsons, Adolph Fischer και George Engel.

Ο Spies, που μαζί με τον Parsons ήταν οι βασικοί διοργανωτές των διαδηλώσεων, πριν απαγχονιστεί φώναξε τα εξής λόγια: «Θα έρθει μια μέρα που η σιωπή μας θα είναι δυνατότερη από τις φωνές που καταπνίγετε σήμερα». Η κραυγή του Spies δεν πήγε χαμένη αφού τα επόμενα έτη αναρχικοί και ριζοσπάστες του εργατικού κινήματος άρχισαν να συγκεντρώνονται ετησίως στο Σικάγο και σε άλλες πόλεις για να τιμήσουν τους αναρχικούς του Haymarket, μια κίνηση που σύντομα μεταλαμπαδεύτηκε σε όλη την υφήλιο και από το 1890 εορτάζεται πλέον ως Διεθνής Εργατική Πρωτομαγιά.

Οι αναρχικοί του 19^{ου} αιώνα πίστευαν ότι η ατομική δράση μπορεί να αλλάξει τη ροή της ιστορίας και ανέκαθεν γοητεύονταν από ηρωικούς ιδεαλιστές που πέθαιναν για τα ιδανικά τους, όπως για παράδειγμα οι Ρώσοι πολιτικοί κρατούμενοι στις τσαρικές φυλακές ή οι Κομμουνάροι του Παρισιού. Οι τέσσερις εκτελεσμένοι του Σικάγο συμπλήρωσαν το αναρχικό μαρτυρολόγιο καταδεικνύοντας με το θάνατό τους την ασυδοσία της κρατικής βίας, την κοινωνική αδικία και την προσπάθεια κατάπνιξης κάθε διαφορετικής φωνής. Σε αυτές τις ετήσιες συνάξεις οι αναρχικοί, οι οποίοι παραδοσιακά δεν ακολουθούσαν κάποια συγκεκριμένη οργάνωση ή πρωτόκολλο, και ήταν διασκορπισμένοι σε όλες τις γωνιές της χώρας, αλλά και της υφηλίου, αποζητούσαν αλληλεγγύη και συντροφικότητα.

Οι πέντε νεκροί αγωνιστές τάφηκαν στο Νεκροταφείο Waldheim στο προάστιο Forest Park στα δυτικά της πόλης αφού κανένα κεντρικό κοιμητήριο του Σικάγο δεν δέχτηκε τις σωρούς τους. Τα αμέσως επόμενα χρόνια ξέσπασε ένας πόλεμος μνήμης αναφορικά με τα γεγονότα του Haymarket (Haymarket Riot), ο οποίος συνεχίζεται ως τις μέρες μας. Με αφορμή το μνημείο που ανέγειρε η Αστυνομία του Σικάγο το 1889 για τους νεκρούς αστυνομικούς του Haymarket, έπειτα από έρανο που

προώθησαν με ζήλο οι αστικές εφημερίδες της πόλης, η χήρα του Parsons και οι σύντροφοί του αποφάσισαν να χρηματοδοτήσουν τη δημιουργία ενός αντι-μνημείου. Η αφροαμερικανίδα Lucy Parsons, κόρη σκλάβων, ήταν δραστήρια πολιτικά και η ίδια με συμμετοχή σε γυναικείες συνδικαλιστικές οργανώσεις και σημαντικό φιλανθρωπικό έργο, καθώς είχε συστήσει Ταμείο Οικονομικής Αρωγής των οικογενειών των συλληφθέντων στα γεγονότα του Haymarket.

Εικόνα 1: Η Lucy Parsons σε φωτογραφία που τραβήχτηκε το 1886. (Louis Gogler / Wikimedia

Commons)

Το *Μνημείο των Μαρτύρων του Haymarket*, έργο του γλύπτη Albert Weinert, εγκαινιάστηκε στις 2 Ιουνίου του 1893 έπειτα από έρανο που πραγματοποίησε το Ταμείο Αρωγής της Parsons. Αποτελείται από μια γρανιτένια πλάκα ύψους πέντε μέτρων, η οποία στέκει πάνω σε μια βάση με δύο σκαλοπάτια. Στη βάση βρίσκεται το άγαλμα γυναικείας φιγούρας που στεφανώνει έναν πεσμένο εργάτη ως απεικόνιση της Δικαιοσύνης. Στη βάση του μνημείου είναι σκαλισμένα τα τελευταία λόγια του Spies. Όπως δήλωσε η [Emma Goldman](#) αργότερα: «Το μνημείο αποτελούσε την ενσάρκωση των ιδανικών για τα οποία πέθαναν οι άνδρες, ένα ορατό σύμβολο της δουλειάς και των πράξεων τους». Τα εγκαίνια του μνημείου συνοδεύτηκαν από εκτεταμένες εκδηλώσεις: περισσότεροι από 3.000 άνθρωποι διένυσαν την πορεία από το κέντρο του Σικάγο έως το Κοιμητήριο Waldheim (πλέον Κοιμητήριο Forest Home), μεταξύ των οποίων συνδικαλιστές, μέλη της γερμανικής κοινότητας της πόλης (αρκετοί εκ των συλληφθέντων ήταν γερμανικής καταγωγής), ομάδες μουσικών, απλοί παρατηρητές κ.α. Οι οργανωτές έβγαλαν λόγους στα αγγλικά, τα γερμανικά, τα βοημικά και τα

πολωνικά, και το μνημείο γέμισε λουλούδια και σημαίες σταλμένες από οργανώσεις από όλον τον κόσμο.

Σύντομα το Μνημείο έγινε τόπος προσκυνήματος για αναρχικούς, σοσιαλιστές και κομμουνιστές και από άλλες χώρες. Πολλοί αγωνιστές μάλιστα εξέφρασαν την επιθυμία τους να ταφούν πλάι στους τάφους των ηρώων του Haymarket: η Emma Goldman, οι απόψεις της οποίας επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό από τα γεγονότα του Haymarket, βρίσκεται θαμμένη στο Forest Home και έχει το δικό της μνημείο, όπως επίσης η Lucy Parsons, ο Claude Lighfoot, ο αφροαμερικανός ηγέτης του Κομμουνιστικού Κόμματος των Η.Π.Α. από το 1957 έως το θάνατό του το 1991, ο William Haywood, ιδρυτής της συνδικαλιστικής οργάνωσης Βιομηχανικοί Εργάτες του Κόσμου κ.α. Το σημείο όπου βρίσκονται οι τάφοι τους ονομάζεται «Σοσιαλιστικό Τμήμα», ή «κομμουνιστικό οικόπεδο» όπως το λένε περιπαικτικά οι ντόπιοι.

Έτσι, το *Μνημείο των Μαρτύρων του Haymarket* μετατράπηκε σε τόπο μνήμης της παραγμένης ιστορίας του εργατικού κινήματος των Η.Π.Α. Οι επισκέψεις των ακτιβιστών που συνεχίζονται έως τις μέρες μας σε αυτό προσφέρουν μια πιθανή παρηγοριά για τη θυσία των αγωνιστών, αλλά και μια επιβεβαίωση της θνητότητας: εκείνοι που αφήφησαν τον θάνατο αποτελούν πρότυπα για το πως να αντιμετωπίσει κανείς το τέλος, αλλά και πως να διάγει τον βίο του.

Αξίζει εδώ να αναφερθεί ότι στις Η.Π.Α. όπου συνέβησαν τα γεγονότα που ενέπνευσαν τον εορτασμό της Εργατικής Πρωτομαγιάς, η 1η Μάϊου δεν αποτελεί επίσημη αργία του κράτους, όπως συμβαίνει στην πλειονότητα των υπόλοιπων κρατών της υφελίου. Αντιθέτως, επίσημη αργία είναι η λεγόμενη Labor Day, ημέρα αφιερωμένη επίσης στους εργατικούς αγώνες και προέλευση από τον 19ο αιώνα, η οποία εορτάζεται την πρώτη Δευτέρα του Σεπτεμβρίου. Η επιλογή της Labor Day, μιας λιγότερο πολιτικά φορτισμένης επετείου, σχετίζεται και με την προσπάθεια κατάπνιξης της μνήμης του Haymarket.

Εικόνα 2: Το σύγχρονο μνημείο των Μαρτύρων του Haymarket

στην ομώνυμη πλατεία. (Stephen Hogan / Wikimedia Commons)

Η Πρωτομαγιά, παρότι εορτάζεται περιορισμένα στις Η.Π.Α., είναι η ετήσια επέτειος συγκέντρωσης και απότισης φόρου τιμής στη βάση του μνημείου των μαρτύρων του Haymarket για μια πλειάδα αριστερών συλλογικοτήτων και ακτιβιστών διαφορετικών προελεύσεων και πολιτικών τοποθετήσεων. Οι ακτιβιστές συνήθως επισκέπτονται το μνημείο και αφήνουν σημαίες, λουλούδια κ.α. πριν την καθιερωμένη πρωτομαγιάτικη συγκέντρωση στο κέντρο του Σικάγο, στην Πλατεία Haymarket, όπου υπάρχει [ένα νεότερο μνημείο](#) που απεικονίζει τους ομιλητές της διαδήλωσης πάνω σε κάρο. Πρόκειται για ένα σύγχρονο έργο που τοποθετήθηκε το 2004 στην αυθεντική τοποθεσία των γεγονότων, το οποίο όμως δεν είχε ιδιαίτερη απήχηση κυρίως λόγω της ημι-αφηρημένης φόρμας του και της «αφιλόξενης» πλέον τοποθεσίας μετά την κατασκευή μεγάλου αυτοκινητόδρομου στο σημείο.

Σε αυτήν την περίπτωση παρατηρούμε ότι η μνημόνευση μετατοπίζεται από το αυθεντικό σημείο του ιστορικού γεγονότος στον τόπο ταφής, παρότι η Πλατεία Haymarket παραμένει έως τις μέρες μας σημείο διαμαρτυρίας. Σε αυτό συνηγορούν πολλοί λόγοι: η επιθυμία των ακτιβιστών από τις πρώτες κιόλας μέρες να βρεθούν όσο πιο κοντά γινόταν στους νεκρούς και να θρηνήσουν, η απουσία μνημείου στο αυθεντικό σημείο, η μη αποδοχή του νέου μνημείου μοντέρνας τεχνοτροπίας, πρακτικοί λόγοι όπως η αλλαγή του τοπίου, αλλά, το σημαντικότερο όλων, το κοιμητήριο πιθανόν να αποτελούσε έναν τόπο όπου οι αναρχικοί του Σικάγο αισθάνονταν ασφαλείς και έβρισκαν άσυλο μακριά από την κρατική ασυδοσία και την αστυνομική βία.

Το *Μνημείο των Μαρτύρων του Haymarket*, η δημιουργία του οποίου αποτέλεσε απάντηση στην επιβολή της επίσημης μνήμης (*Μνημείο της Αστυνομίας*) και ανάχωμα στον κίνδυνο της λήθης, με τα χρόνια μετατράπηκε σε κεντρικό τόπο μνήμης των ριζοσπαστικών κινημάτων της βορείου Αμερικής. Ήταν το Μνημείο που μετέτρεψε το Κοιμητήριο Forest Home σε καταφύγιο των ακτιβιστών, σε έναν

χώρο μνήμης όπου μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα και να συναντήσουν ομοϊδεάτες. Μάλιστα το ίδιο το Μνημείο [κινδύνεψε να αφαιρεθεί στα χρόνια του μακαρθισμού](#) και διατηρήθηκε στη θέση του μετά από τιτάνιες προσπάθειες του Irving Adams, του τελευταίου εν ζωή μέλους του Ταμείου Αρωγής της Parsons.

[Στα τέλη της δεκαετίας του '60 το Σικάγο έγινε το επίκεντρο εκτεταμένων βίαιων συγκρούσεων](#) μεταξύ διαδηλωτών και αστυνομίας, όπως η εξέγερση των αφροαμερικανών μετά τη δολοφονία του Martin Luther King Jr, όταν ο Δήμαρχος της πόλης έδωσε το ελεύθερο στην αστυνομία να πυροβολεί τους διαδηλωτές, ή η μεγάλη αντιπολεμική διαδήλωση το καλοκαίρι του 1969, όπου η βία κλιμακώθηκε και η δίκη-παρωδία των συλληφθέντων κηλίδωσε τη σύγχρονη αμερικανική ιστορία ενώ έμεινε γνωστή ως «Δίκη των Επτά». Τότε ακριβώς αναγεννήθηκαν οι τελετές μνήμης στο Μνημείο του Haymarket: συνδικαλιστές της περιοχής με τη βοήθεια του Bill Adelman, καθηγητή ιστορίας του εργατικού κινήματος στο Πανεπιστήμιο του Illinois, οργάνωσαν μια συγκέντρωση μνήμης στην Πλατεία Haymarket την 4^η Μαΐου 1969 όπου τόνισαν ότι το παρελθόν συνδέεται άμεσα με το παρόν κι υπενθύμισαν ότι η συγκέντρωση του 1886 ήταν μια κίνηση ενάντια στην αστυνομική βία. Οι διοργανωτές του 1969 ίδρυσαν λίγο αργότερα την Illinois Labor History Society, η οποία δραστηριοποιείται έως τις μέρες μας ως φορέας δημόσιας ιστορίας της περιοχής, ενώ ξεκίνησαν αιτήματα για τη δημιουργία ενός μνημείου για τα γεγονότα του Haymarket στην αυθεντική τοποθεσία. Το *Μνημείο της Αστυνομίας*, το οποίο έστεκε εκεί έως τότε, ανατινάχθηκε πέντε μήνες αργότερα από την ακροαριστερή ομάδα Weathermen, η οποία εγκαινίασε με αυτή τη βίαιη κίνηση τις μεγάλες διαδηλώσεις που οργάνωσε την ίδια χρονιά κατά των στρατολογήσεων στον πόλεμο του Βιετνάμ.

Στις μέρες μας την Πρωτομαγιά, αλλά και στη διάρκεια όλου του έτους, το Μνημείο των Μαρτύρων του Haymarket επισκέπτεται μεγάλος αριθμός ακτιβιστών εκπροσωπώντας την πολυφωνία των σύγχρονων κοινωνικών κινήματων. Ο τόπος μνήμης δεν ανήκει μόνο στους λευκούς αριστεριστές και αναρχικούς, η παρουσία εξάλλου πολιτικοποιημένων μαύρων ήταν έντονη σε όλες τις περιόδους μνημόνευσης, οι οποίοι έβρισκαν ένα λόγο ταύτισης με τα γεγονότα στη δράση της Lucy Parsons, που θεωρείται από τις επιδραστικότερες γυναικείες μορφές της αφροαμερικανικής ιστορίας. Τα τελευταία χρόνια η ιστορία των γεγονότων του Haymarket έχει αποκτήσει δημοφιλία μεταξύ των λατινοαμερικάνων, γεγονός που δεν προκαλεί έκπληξη δεδομένης της λατρείας που τρέφουν τα εργατικά κινήματα της Κεντρικής και Νοτίου Αμερικής για τους μάρτυρες, αλλά και για τη Lucy Parsons, που υποστήριζε ότι είχε και μεξικανική καταγωγή.

Το *Μνημείο των Μαρτύρων του Haymarket* χαρακτηρίστηκε το 1997 από το αμερικανικό Υπουργείο Εσωτερικών ως [μνημείο ιστορικής σημασίας](#), το μοναδικό ταφικό μνημείο της χώρας που έχει λάβει αυτή τη διάκριση.

Σημ.: Οι φωτογραφίες προέρχονται από το άρθρο του Jacobin *“Chicago Never Forgot the Haymarket Martyrs”* του Jeff Schuhrke, 05/01/2023, διαθέσιμο στο [Jacobin Magazine](#)